

NOVES TENDÈNCIES EN ORIENTACIÓ ACADÈMICA: L'EXPERIÈNCIA DEL CENTRE DE BATXILLERAT SANT JOSEP OBRER

Francisco José Maturana Bis

RESUM

Aquest article presenta una relació d'iniciatives que, en el camp de l'orientació educativa, ha implementat el centre de batxillerat Sant Josep Obrer de Palma. Aquestes iniciatives, cadascuna de les quals amb un abast limitat, pretenen complementar, no substituir, les línies d'actuació tradicional de la funció orientadora incidint en els àmbits menys atesos (la projecció al mercat laboral, el benestar emocional i la participació directa de l'alumnat en matèria d'orientació) i fent servir tècniques, canals i llenguatges que afavoreixen la proximitat amb els joves: cites ràpides (*speed dating*), xarxes socials, pòdcasts, materials audiovisuals, etc.

RESUMEN

Este artículo presenta una selección de iniciativa que ha implementado el centro de bachillerato del colegio Sant Josep Obrer de Palma en el campo de la orientación educativa. Dichas iniciativas, cada una de las cuales con un alcance limitado, pretenden complementar, no sustituir, las líneas de actuación tradicionales de la función orientadora, incidiendo en aquellos ámbitos que han recibido menos atención (la proyección al mercado laboral, el bienestar emocional y la participación directa del alumnado en materia de orientación) y aplicando técnicas, canales y lenguajes que favorecen la proximidad a los jóvenes: citas rápidas (*speed dating*) redes sociales, pódcast, materiales audiovisuales, etc.

1. INTRODUCCIÓ

Nombrosos estudis (Morentín-Encina i Ballesteros, 2021; Órdoñez et al., 2020; Fernández Fernández, 2014) posen de manifest la importància de l'orientació en els nivells educatius postobligatoris pel que representa a l'hora de dotar de sentit l'esforç diari de l'alumnat en el context del seu futur acadèmic i professional i del seu rol més ampli dins l'engranatge social. Una altra línia tradicional d'actuació de l'orientació educativa postobligatòria ha estat la que va dirigida a millorar el benestar personal de l'alumnat (Castejón, 2016), l'alleugeriment de la pressió i l'estrès (Shivananda i Pradeep, 2021; Porras et al., 2014), la resolució de conflictes psicològics i emocionals i, en menor mesura, la intervenció en aspectes relacionats amb el clima de convivència a l'aula i al centre (Bisquerra i López, 2021; Monge et al., 2018; Ortega-Ruiz et al., 2017).

Els efectes en aquest sentit dels esdeveniments del darrer bienni (confinaments, assistència als centres educatius en dies alterns i classes en línia) han agreujat en molts de casos problemes latents en els joves i n'han generat de nous, tot incrementant la demanda d'atenció individualitzada per part de tutors i del departament d'orientació.

És en aquest context en què els centres educatius s'han de plantejar intensificar les vies d'actuació existents i dissenyar-ne de noves per arribar a un alumnat immers en un entorn tecnològic i social en permanent transformació en què els nous canals de comunicació i les xarxes socials condicionen el seu grau d'atenció als missatges. L'estratègia adoptada pel centre de batxillerat Sant Josep Obrer ha consistit a intensificar el model convencional de la funció d'orientació a través de tutors i de l'equip psicopedagògic consistent en les actuacions següents:

- Atenció individualitzada per part de les psicòlogues del centre en el gabinet d'orientació.
- Atenció individualitzada per part dels tutors.
- Entrevistes amb les famílies.
- Intervenció directa del departament d'orientació en el grup, generalment en dues àrees: tècniques d'estudi i gestió de l'estrès i, molt ocasionalment, qüestions de convivència.

Aquesta línia s'ha vist reforçada per les altres iniciatives que s'exposen a continuació.

2. LA FIRA PROFESSIONAL

Una de les decisions clau que han de prendre els joves durant la seva etapa d'educació secundària és la que fa referència al seu futur acadèmic i professional. Un estudi dut a terme a Sant Josep Obrer el mes de març de 2002 amb gairebé 200 alumnes de segon de batxillerat del centre posà de manifest que més d'una quarta part de l'alumnat dos mesos abans d'acabar el curs encara no ha decidit què estudiarà o a què es dedicarà el curs vinent. Aquesta manca de deci-

sió és més pronunciada en la modalitat de ciències socials (38%), mentre que presenta un valor mínim en el batxillerat científic (21%), que es correspon amb el major component vocacional d'aquests estudis. Quant al 73% de l'alumnat que ja han pres una decisió, més de la meitat l'han presa després de començar el batxillerat, la gran majoria (44%) precisament en el segon curs. És poc freqüent que la decisió s'hagi adoptat a la infantesa (un 11% a primària) i, novament aquí, el 80% ja s'havia decantat per estudis científics o tècnics.

QUADRE 1. Percentatge de l'alumnat de segon de batxillerat que ha decidit el seu futur acadèmic/professional dos mesos abans d'acabar el curs, i moment de decisió. Distribució per modalitats i sexe

	Decisió presa	Decisió no presa
Per estudis		
Humanitats i Ciències Socials	34%	66%
Científic	21%	79%
Tecnològic	25%	75%
Total 2n de batxillerat	27%	73%
Per sexes		
Dones	26%	74%
Homes	28%	72%
Moment de presa de decisió		
Primària		11%
ESO		32%
1r de batxillerat		13%
2n de batxillerat		44%

Els resultats d'aquest estudi introductor (quadre 1) subratllen la necessitat de conduir la funció orientadora cap a la presa de decisions. Per això, al llarg del curs, l'alumnat de batxillerat, especialment de segon curs, assisteix a sessions d'orientació universitària organitzades pel centre i a càrrec de nombroses universitats espanyoles: Universitat de les Illes Balears, CESAG, Centre Universitari Felipe Moreno, ESERP, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Navarra, ESADE, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat de Vic, Universitat Pompeu Fabra, La Salle Barcelona, Universitat Antonio de Nebrija, Universitat Francisco de Vitoria, Universitat Catòlica de València, diversos centres universitaris del grup CEU, Universitat Camilo José Cela, Universitat Europea de Madrid, Turisme Sant Ignasi, TecnoCampus, Universitat de Tecnologia i Art Digital, entre d'altres, i qualque universitat internacional. Aquestes sessions d'una hora de durada i que, de vegades, es combinen amb tallers creatius es complementaran, a partir del proper curs, amb una fira universitària pròpia, SJO-Uday, en la qual participarà l'alumnat de Sant Josep Obrer i el d'altres col·legis convidats.

La dimensió acadèmica que ofereixen aquestes activitats cal complementar-la, no gensmenys, amb la perspectiva laboral que poden proporcionar professionals que treballen als diferents sectors econòmics, tot reforçant l'esperit propedèutic del batxillerat. És per això que Sant Josep Obrer organitza una fira professional. L'organització de la fira es du a terme en diferents etapes:

1. Estudi de les preferències de l'alumnat mitjançant un formulari en línia amb l'objectiu d'establir els perfils professionals més demanats segons la modalitat.
2. Recerca de professionals a través de llistes d'antics alumnes, contactes personals i una tramesa (*mailing*) a les famílies de batxillerat i quart d'ESO. Aquesta darrera via té l'avantatge afegit de nodrir el lligam escola-famílies.
3. Programació de la fira: fixació de data, de torns horaris per cursos i, per a cada torn, del nombre de professionals assistents (varen ser 31 en la darrera edició).
4. Execució de les sessions al pavelló poliesportiu del centre amb la tècnica de les cites ràpides (*speed dating*). Es fixa un nombre màxim d'alumnes que poden seure en un lloc amb el professional i també una durada màxima de vuit minuts, la qual cosa permet conèixer vuit professionals per torn.
5. Avaluació de la fira amb una escala de tipus Likert de 5 punts sobre la utilitat de la fira per ajudar a decidir el futur professional (1 "no m'ha ajudat gens" – 5 "m'ha ajudat molt"). En la darrera edició, la valoració mitjana va ser 2,9 (cinc dècimes superior a la valoració de les sessions amb universitats i un punt percentual superior a les sessions individuals amb el departament d'orientació).

La relació de professions representades en la darrera edició de la fira es presenta en el quadre 2.

QUADRE 2. Relació de professions representades a la fira professional per àmbit

Ciències	Tecnologia	Humanitats i ciències socials	Professions
Fisioteràpia	Enginyeria	Emprenedor informàtic	Pilot d'avió comercial
Medicina	Física	Advocat mercantil	Militars de diferents graduacions i cossos
Infermeria	Informàtica-ciberseguretat	Advocat especialista en Dret bancari	Bombers
Psicologia	Arquitectura	Graduat social	Polícia local
Farmàcia		Mestre	Política
Química analítica		Assegurances	
Química general		Treball social	
		Filologia	
		Màrqueting	
		Disseny gràfic	

Per tal que els beneficis de la fira professional no se circumscriguin exclusivament a l'alumnat assistent, s'ha creat una producció audiovisual amb tants d'episodis com professionals hi han participat. Aquesta sèrie es podrà fer servir per treballar a la tutoria i també per prendre decisions en família. Es podrà seguir al canal de Sant Josep Obrer <sjotv.es> i, així mateix, es troba disponible a l'enllaç següent: <<https://acortar.link/emDbfr>>.

A diferència del que succeeix a les trobades dels professionals amb l'alumnat durant la fase de cites ràpides, en la qual no se segueix un guió preestablert (s'ha informat els professionals prèviament dels interessos dels joves i es fomenta la comunicació oberta), les entrevistes enregistrades següen un model semiestructurat amb un guió elaborat partint de les preferències d'informació expressades per l'alumnat durant les tutories prèvies. Les preguntes de partida es poden consultar en el quadre 3.

QUADRE 3. Preguntes a les entrevistes semiestructurades formulades als professionals participants a la fira professional

Ordre	Informació que es demana
1.	Dades personals i laborals: nom, estudis, professió, empresa
2.	Descriu un dia normal a la feina
3.	Explica de quina manera contribueixen els professionals de la vostra especialitat a la societat
4.	Exposau quines són les característiques personals, de caràcter, actitud i aptituds, aconsellables per a l'exercici de la vostra professió
5.	Enumerau els aspectes que us agraden més de la vostra feina i, per tant, els motius pels quals la recomanàrieu
6.	Enumerau els aspectes que menys us complauen de la feina i que veieu com a desavantatges de la vostra elecció
7.	Assenyalau dins quina franja anual aproximada se situa la vostra remuneració
8.	Si sou exalumne/a de Sant Josep Obrer, explica com va contribuir el col·legi a formar la persona que sou avui i en quina mesura va influir en la vostra elecció

3. IG @SJO_BENESTAR

La necessitat d'aproximar-se a l'alumnat a través dels canals que li resulten més familiars i amigables i que fa servir en un major nombre d'escenaris de la seva vida diària, dins i fora del centre (tot i que, en el primer cas, amb restriccions),

va dur l'equip docent a llançar una iniciativa d'orientació a través de les xarxes socials. Al mateix temps, d'aquesta manera, es propicia un ús saludable de les xarxes amb continguts formatius.

Al compte [sjo@benestar](#) d'Instagram es publiquen periòdicament aportacions (posts) relacionades amb temes de consciència i desenvolupament personal, autodisciplina, relacions interpersonals, gestió de l'estrès i convivència en cas de situacions negatives. En una primera fase del projecte l'equip docent va dissenyar els continguts fent èmfasi en aquelles temàtiques que, segons la seva observació, són de tractament més urgent. Una vegada elaborat aquest primer paquet de futures aportacions, aproximadament 40, cadascuna amb un nombre variable d'imatges, amb una mitjana de cinc, es va sotmetre a l'aprovació i adaptació visual i lingüística dels grups d'alumnes que participen en el taller de disseny gràfic del centre. Es va organitzar una presentació pública oficial de la nova xarxa, amb l'assistència de dos representants de cada curs, de tots els tutors i de l'equip directiu. A partir d'aquest moment la xarxa es va fer pública i amb perfil obert. Com a darrera etapa del llançament es varen programar sessions de tutoria específicament destinades a tractar dels temes inclosos en les aportacions disponibles fins al moment. Aquest exercici es repetirà periòdicament al llarg de l'any i permetrà a l'alumnat fer suggeriments directes de qüestions que vulguin veure publicades i/o preparar les seves pròpies aportacions, que, un vegada supervisades, també es publicaran.

Durant el primer curs escolar de funcionament de [@sjo-benestar](#), la recepció ha estat molt positiva tant pels comentaris realitzats pels usuaris, l'alumnat, com pel nombre de subscriptors, que ha experimentat un increment important. Tanmateix, aquest instrument s'ha concebut com un reforç marginal a les activitats tradicionals de tutoria i al suport directe del departament d'orientació.

4. ESPAIS DE CONVIVÈNCIA

Imbuïts per l'esperit dels principis "l'espai també educa" i conscients de la ne-

cessitat d'adaptar l'espai escolar als estils de vida i als hàbits dels joves, a Sant Josep Obrer s'ha iniciat una renovació de les zones comunes amb l'objectiu de crear espais de convivència. Aquests espais són versàtils i aptes per a molts d'usos. La major part d'aquests espais són exteriors, de manera que han resultat especialment adients durant la crisi sanitària. S'han aprofitat per a sessions amb grups reduïts d'alumnes amb auxiliars de conversa, reunions de

la comissió de convivència, reunions de tutors, entrevistes de tutors amb alumnat i/o amb les famílies, trobades amb instàncies externes al centre, etc., a més de la seva funció original de foment de la convivència entre l'alumnat jove. Per instrumentalitzar aquest ús, es va posar a disposició de tot l'alumnat un formulari en línia per poder fer les reserves de l'espai i un calendari també en línia per conèixer en temps real la disponibilitat de cada espai (el volum d'alumnat fa aconsellable aquest mecanisme per evitar saturació). El quadre 4 recull les instruccions incloses en el formulari per a tot l'alumnat.

QUADRE 4. Instruccions incloses en la reserva dels espais de convivència

Els espais de convivència són espais habilitats dins SJO amb l'objectiu d'afavorir la coexistència pacífica dels estudiants de batxillerat i CFGM de SJO. Són espais pensats per a una interrelació positiva i permeten l'adequat compliment dels objectius educatius (acadèmics i de convivència) en un clima que propicia el desenvolupament integral dels estudiants. Els espais habilitats de moment són tres:

- La pèrgola del jardí entre l'edifici de batxiller i el pati (3 persones com a màxim).
- La terrassa del primer pis (5/6 persones).
- El jardí frontal a la planta baixa devora l'aparcament per a bicis i patinets (5/6 persones).

L'ús i aprofitament d'aquests espais va dirigit a qualsevol membre de la comunitat educativa (preferentment estudiants) que vulgui compartir el temps del pati amb companys i/o amics amb l'objectiu de resoldre conflictes o simplement passar una estona agradable en un marc diferent.

Les normes d'ús seran just les mateixes normes de disciplina, convivència i COVID-19 del centre, a les quals s'afegeixen les següents:

- Respectar l'ús exclusiu per a les persones que n'han fet la reserva i no permetre-hi l'accés a ningú més.
- Fer un bon ús del mobiliari: seure a les cadires correctament i no recolzar-se a la taula.
- Deixar l'espai perfectament net i ordenat després de fer-ne ús.
- Regular el to de veu durant la conversa.
- No interrompre, deixar que els altres expressin les idees i sentiments.
- Respectar la privacitat.
- Controlar les emocions.

IMPORTANT: Abans de fer la reserva, comprova la disponibilitat en el calendari de Google (calendari de consulta, no se'n pot fer la reserva amb el calendari sinó mitjançant aquest formulari).

A més a més dels tres espais assenyalats abans, es disposa d'un espai interior anomenat "Interlab", amb una estètica minimalista amb colors freds, blancs, negres i grisos. Aquest tipus d'ambient permet deslligar l'entorn del vincle escolar

tradicional, cosa que facilita que l'alumnat adopti una actitud i una perspectiva més propícies a les activitats creatives.

5. PÒDCAST “MENT ADOLESCENT”

Imatge 1. Pòster que anuncia el pòdcast “Ment adolescent”

La noció recurrent de retornar el protagonisme i la iniciativa dins els centres a l'alumnat s'ha vist materialitzada a Sant Josep Obrer en projectes liderats íntegrament o parcial per alumnes (per exemple, el club de lectura, el club de debat o els clips musicals promocionals).

Un projecte d'orientació

respon a aquesta mateixa filosofia. La idea del pòdcast “Ment adolescent” ha parit d'alumnes de segon de batxillerat. La seva motivació és tractar sobre les preocupacions més habituals de l'adolescència. En paraules d'una alumna impulsora del projecte, “sovint ens sentim totes soles en moltes preocupacions i ens anima sentir que altres persones de la nostra edat passen pel mateix”. El projecte planteja convidar setmanalment una persona del centre (alumnes, professors, personal no docent) que s'hagi ofert prèviament (mitjançant un formulari de Google) a compartir la seva visió o la seva experiència. L'alumnat promotor del projecte es reuneix amb aquest membre de la comunitat educativa en un dels espais de convivència per mantenir una conversa en forma d'entrevista semiestructurada en què s'incorporen dinàmiques lúdiques. Aquesta conversa és enregistrada i es publica, amb la supervisió prèvia de l'equip docent, en forma de pòdcast accessible a través de Spotify i de Google Drive. L'alumnat pot suggerir temes que vol

que es tractin al pòdcast “Ment adolescent”. L'equip d'alumnes responsable del pòdcast es renovarà periòdicament (com a mínim cada dos anys, en acabar el batxillerat) i l'equip sortint assessorarà el nou equip sobre el funcionament del projecte.

...IN CORPORE SANO

L'exercici de l'activitat física és una part integral del benestar personal. L'increment de la càrrega horària de l'assignatura d'Educació Física (EF) a primer de batxillerat de 2 hores a 3 hores setmanals previst a la nova Llei d'Educació a partir del proper curs sembla respondre a aquesta afirmació. Tanmateix, a segon de batxillerat, un curs en què l'alumnat pateix nivells de pressió acadèmica i personal superiors als que estan acostumats, el currículum educatiu oficial no ofereix continguts esportius que podrien contribuir a alleugerar l'estrès. És per aquest motiu que a Sant Josep Obrer a segon de batxillerat es programen activitats físiques voluntàries que, sense formar part estrictament de l'orientació educativa, persegueixen un objectiu comú: el benestar emocional de l'alumnat. Així, tots els dimecres a les 13 hores l'alumnat que ho desitgi pot participar a una lliga interna de futbol organitzada pel professorat d'EF a les instal·lacions municipals situades davant el centre. L'objectiu a mitjà termini és ampliar l'oferta d'activitats físiques en aquesta franja horària.

Tant a primer com a segon de batxillerat, el departament d'orientació i l'equip de tutoria organitzen una jornada de convivències de 5 hores de durada. En el primer curs l'objectiu és prioritàriament la reflexió personal, l'autoconeixement, el coneixement mutu i amalgamar socialment el curs. En el segon curs es treballa el rol personal actual i futur de l'alumnat dins la societat i es proporcionen eines per gestionar l'estrès i la pressió. Una d'aquestes eines és el ioga, que es practica amb una instructora qualificada. La importància d'aquesta activitat rau a proporcionar instruments de relaxació i autocontrol que es puguin fer servir durant tot el curs, dins i fora del centre, de manera regular i en moments de major precarietat emocional. La bona recepció d'aquesta iniciativa fa que el centre es plantegi generalitzar-la i oferir-la de manera habitual per a l'alumnat de segon de batxillerat a la franja horària indicada anteriorment.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Bisquerra, R. i López, È. (2021). La evaluación en la educación emocional: Instrumentos y recursos. *Aula Abierta*, 50 (4), 757-766 <https://doi.org/10.17811/rifie.50.4.2021.757-766>

Castejón, J. L. (2016). New tools to promote well-being in the school: Shiatsu techniques applied to teacher stress. *Psicología y Educación: Presente y Futuro*, Alicante: ACIPE; 1025-1031. <http://hdl.handle.net/10045/63928>

Fernández Fernández, D. (2014) El trabajo social en la red de orientación educativa. *Padres y Maestros*, 358, 5-8. <https://doi.org/10.14422/pym.y2014.n358.001>

Monge, C.; Domingo, S. i Torrego, J. C. (2018). Cultura de colaboración en un centro educativo: aportaciones desde el asesoramiento *Educatio Siglo XXI*, 36 (2). 277-302
<http://dx.doi.org/10.6018/j/333011>

Morentín-Encina, J., i Ballesteros Velázquez, B. (2021). Objetivo CINE 3: Análisis del éxito y abandono educativo. Implicaciones para la orientación. *REOP – Revista Española De Orientación y Psicopedagogía*, 32(2), 7-26. <https://doi.org/10.5944/reop.vol.32.num.2.2021.31275>

Ordóñez, C.; García, D. G.; Ochoa, S. C.; Erazo, J. C. (2020). Educación emocional y su influencia educativa con estudiantes de bachillerato. *Revista Arbitrada Interdisciplinaria KOINONIA*, 5 (5) 113-132 <https://doi.org/10.35381/k.r.v5i5.1036>

Ortega-Ruiz, R.; Gómez-Ortiz, O. i Romera, E. M. (2017). La competencia para gestionar las emociones y la vida social, y su relación con el fenómeno del acoso y la convivencia escolar. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 31(1), <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=27450136006>

Porras, W., Araya, M. i Fallas, L. (2014). Strategies for stress management: an analysis from the discipline of Guidance. *Gestión de la Educación*, 4(2), 131-149. <https://doi.org/10.15517/rge.v4i2.15148>

Shivananda, B. i Pradeep, K. (2021). Socio-demographic and educational factors associated with Depression, Anxiety and Stress among Health Professions students *Psychology, Health & Medicine*, 21 (4), 848-853 <https://doi.org/10.1080/13548506.2021.1896760>

